

Ur medlemsbladet 2003

I varje medlemsblad kommer här att berättas om en intressant händelse eller historia i Landeryd.

Skräddarsläktet i Stubbetorp.

Joakim Johansson

I skogen i den sydöstra delen av Landeryd socken ligger Stubbetorp. Det var förr en utjord* till Hackefors by och bestod av två små gårdar. Halva gårdarna ägdes av Hackefors, och halva av brukaren.

I den ena gården Stubbetorp bodde sedan 1750-talet skräddaren Emanuel Johansson, född i Landeryd. Han gifte sig 1756 med Anna Germundsdotter från Sörby i Landeryd. De fick fyra döttrar och en son. När sonen, som döptes till Simon, växte upp tog han lärdom av sin far och blev skräddare. Emanuel avled 1801. Kvar hos änkan Anna bodde då barnen Charlotta och Simon med hans familj. Simon avled 1811 endast 43 år gammal.

1808, samma år som mor Anna avlidit, hade den 26-årige skräddaren Carl Björling flyttat hit från Slaka. Han gifte sig med den föräldralösa Charlotta och tog över ägandeskapet av Stubbetorp.

Förr var barnadödligheten högre och även Carl och Charlotta drabbades av detta, då deras två förstfödda barn dog innan de nått sitt första levnadsår. Det dröjde sedan flera år innan de skaffade barn igen. De brukade den lilla jord i skogen som tillhörde dem. Carl, som blev sockenskräddare, försörjde även familjen genom att sy västar och laga byxor vilket han gjorde i ett halvt sekel.

År 1852 kom skräddarlärlingen Per Johan Johansson till Stubbetorp för att gå i lära hos Carl. Med åren så fattade Carls dotter Lovisa och Per Johan tycke för varandra och det blev giftermål. De bodde i ett år vid Sörholmen i kyrkbyn, men Per Johan fick 1856 överta ägandeskapet av Stubbetorp efter Carl, som dog tre år senare. 1860 gick även Charlotta bort.

**ett ifrån en bys övriga ägor skilt jordstycken*

Per Johan, som även han blev sockenskräddare, fick tillsammans med Lovisa fem barn varav fyra nådde vuxen ålder. Sönerna flyttade ut, men den äldsta sonen, Claes, flyttade inte längre än till grannstugan Skoglund (idag kallat Berget), som byggdes och ägdes av hans far. Dottern Hilma bodde efter 1884 ensam kvar med föräldrarna i Stubbetorp. Claes, som också han blev skräddare, flyttade till torpet Kungshagen. Hans dotter Maria Claesson blev sedermera lärarinna i Landeryds kyrkskola.

Per Johans yngste son, Johannes Johansson, blev sedermera Fjärdingsman och skräddare och byggde sig 1903 ett hus i Hjulsbro. År 1904 dog Per Johan och Stubbetorp övertogs av dottern Hilma, som då gift sig med jordbrukaren Johan Adolf Östergren. Hon blev änka 1919 och lämnade Stubbetorp året efter.

Förr var det inte så vanligt att enkla torpare bodde kvar i samma hus längre tider, så var det oftare bland adelsfamiljerna på de stora gårdarna. Nu hade denna släkt bott i huset Stubbetorp i över 160 år.

Huset i Stubbetorp står fortfarande kvar, de boende var:

1756-1808

Emanuel Johansson f. 1731 i Landeryd. d. 1801.

Anna Germundsdotter f. 1731 i Sörby, Landeryd. d. 1808.

1808-1856

Carl Samuelsson Björling f. 1782 i Örtomta. d. 1859.

Charlotta Emanuelsdotter f. 1780 i Stubbetorp. d. 1860.

1856-1904

Per Johan Johansson f. 1827 i Vårdsberg. d. 1904.

Lovisa Charlotta Björling f. 1823 i Stubbetorp.

1904-1920

Johan Adolf Östergren f. 1842 i Värna. d. 1919.

Hilma Charlotta Johansson f. 1861 i Stubbetorp.

Fattighjon till Amerika?

Joakim Johansson

I Landeryd bodde under senare hälften av 1800-talet skräddaren August Nilsson med hustrun Johanna Pihlström. Deras öde har förblivit en gåta som glömts bort, men aldrig fått något svar.

August hade som 20-åring kommit från Linköping till Landeryd för att tjäna som dräng. Efter några år hade han fått möjligheten att gå i lära hos sockenskräddaren Carl Björling i Stubbetorp och August hade flyttat dit. När han hade blivit 34 år ingick han äktenskap med den 15 år äldre änkan Johanna Pihlström, som då kom från Svinstad (Bankekind) med två barn från sitt förra gifte. 1860 flyttade de in i den nybyggda backstugan Skoglund vid Stubbetorp och delade bostaden med skomakarfamiljen Nyberg. Efter något år flyttade de istället in i Stubbetorp. Där bodde de i ena halvan av huset, i den andra delen bodde ägaren, Sven Svensson. När han senare flyttade, inhystes två äldre par, som var fattighjon, i huset. Även en gammal utfattig grenadjär som hette Wiger fick bo där. När August och Johanna hade bott där i åtta år flyttade de tillbaka till stugan Skoglund. Även gamle Wiger flyttade med dit. Johannas båda döttrar hade under åren flyttat ut från Landeryd.

Den 16 november 1871 lämnade August och Johanna stugan för gott och inhystes istället i backstugan Smedstorp vid Docketorp. Tillsammans med en gammal änka, en utfattig gammal piga och den utfattige skräddaren Wählin trängdes de i den lilla stugan vid Sandbacken. När Wählin dog 1875 togs utrymmet över av den 25-årige blinde borstmakaren och violinisten Gustav Lindqvist, kallad "Blinda Gustav". Han hade samma år gift sig med en 24 år äldre änka, så det bodde då totalt sju personer i den lilla stugan. Efter tre år flyttade Gustav med hustrun. Det blev snart lika trångt i stugan igen då det gamla fattighjonparet Zackrisson kom till stugan.

År 1882, när prästen Möller i Landeryd skulle hålla husförhör med fattighjonen i Smedstorp, yttrade August Nilsson något besynnerligt som Möller antecknade i husförhörlängden. *"enligt uppgift af mannen har hustru Pihlström i maj 1882 utflyttat till Amerika."*

Hon var då 72 år gammal och ett utfattigt fattighjon. Att hon skulle ha flyttat till Amerika verkar otroligt och det samma tyckte prästen som inte kunde anteckna Johanna i några flyttlängder eftersom hon inte anmält sin flytt. Om hon reste, varför lämnade hon då sin yngre make kvar hemma? Om hon inte reste, vart tog hon vägen? Var det så att August med att säga att hon rest till Amerika ville dölja något?

Mitt emot Smedstorp, på andra sidan vägen, finns en backe där kalvar förr skuttade i hagen. Backen kallades i folkmun under 1900-talets första hälft för "Johanna-backen". Var de kringboende fått det namnet ifrån är okänt. Kanske skedde något i backen som inte prästen fick vetskap om. Möjligtvis visste fattighjonen i stugan vad som hänt henne och de behöll den hemligheten för sig själva.

Frågorna är många och idag vet ingen vad som hände, men Johannas oanmällda försvinnande kan få tankarna att mala.

År 1900 hade näste präst, von Engeström, ännu inte fått någon förklaring på vart Johanna Pihlström tagit vägen. Då hade även gamle August Nilsson försvunnit utan prästens vetskap. I husförhörlängden det året antecknades därför August och Johanna under "*Qvarstående obefintliga*".

Kanske har namnet Johanna-backen en mer naturlig förklaring. Men ingen vet sanningen och håll med om att funderingarna om vart hon tog vägen blir mer spännande när tankarna får flyga fritt.

Kvarstående obefintliga:

Fattighjon August Nilsson f. 1825 i Vårdsberg.

Fattighjon Johanna Pihlström f. 1810 i Slaka.

Stugan Smedstorp revs efter 1906 och låg utmed vägen till kyrkan, där smedjan vid Dockebo ligger idag.

Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften
för år 2003. Insättning på postgiro 43 85 27-4
Tack på förhand!

Snåret – en öppen plats

Joakim Johansson

På 1600-talet, när efternamnen bland allmogen var lika vanliga som femöringarna är idag, hade många hantverkare efter sitt namn ett tillägg som åsyftade till vad de sysslade med. Så var det också med "Hans Skräddare" som bodde i Landeryd. Vi hittar Hans i Landeryds födelseböcker första gången år 1671 när hans förste son Jon föddes.

"Hans Skräddare" bodde med sin familj i torpet Snåret, som låg på gården Nybros ägor, närmare bestämt i skogen mellan Nybro och Holmenområdet i Hjulsbro. Torpet var säkerligen grått och omålat, eftersom rödfärg var något som bara användes på större gårdar för att skryta med. Torpet var sex meter brett och nio meter långt och hade kanske jordgolv. Bakom sin stuga kunde "Hans Skräddare" stiga ut på en bergsknalle varifrån han kunde se Landeryds kyrkobyggnad med sin klockstapel på andra sidan Stångån. Nedanför berget närmare än låg på den tiden Nybro gård. Om Hans istället gick runt till stugans framsida och ställde sig på stenen, som utgjorde trappsteg in till stugan, såg han en öppen äng framför sig. Med detta öppna läge är det svårt att förstå torpets namn, Snåret. Om Hans gick runtom gaveln mot Hjulsbro, hade han sin jordkällare ett tiotal meter nedanför stugan.

Långt senare, fram emot 1800-talets mitt, bodde Gustaf August Larsson med sin hustru Gustava Johansdotter och deras sju barn i Snåret. De flyttade från stugan 1876 till det nybyggda grannhuset Nybro, det Nybro som finns kvar idag.

Efter Gustaf och Gustava var det ingen mer som bodde i Snåret. Stugan var säkerligen ordentligt nedsliten efter alla år. Möjligtvis revs stugan, men mer troligt är att man lämnade den åt förgängligheten och lät tidens tand riva stugan, vilket var vanligt förr. Ett spöklikt ödetorp som för omgivningens barn var ett farligt men spännande tillhåll.

Idag finns grunden efter Hans Sräddares torp fortfarande kvar. I ena hörnet av den mossbeväxta stengrunden ligger en låg stenhög som en gång i tiden utgjorde den murstock med spishäll som gav stugan värme. Nu växer istället ett träd mitt i resterna. Kvar finns också stenen som så många gånger trampats på av Hans och hans efterföljare när de gått in i och ut ur stugan. Även den lilla jordkällarens ihoprasade stensättning syns i ett buskage. Men borta är den öppna ängen framför stugan, istället står en mörk och tyst granskogsplantering där. Och den vida utsikten från berget skymms av stora vackra ekar som började växa när Gustaf Larsson bodde här. Och torpets namn tycks idag underligt nog vara mer passande, för hela platsen är omslingrad av snåriga buskar och träd som helt gömt platsen för våra ovetande ögon.

Skolelever får uppleva 1750-talet

Den 24-26 september kommer elever från Hjulsbroskolan att få lära sig hur det var på 1750-talet då kyrkan byggdes. Det kommer 45 elever varje dag. De kommer att klä sig gammaldags i hembygdsparken. Sedan åker 15 elever åt gången med hästskjuts från parken till Spången för att gå till kyrkan. Under tiden väntar övriga elever i parken på hästskjutsen. Vi ser gärna att Du klär dig gammaldags och går i parken. Eleverna ska få leka gamla lekar under tiden, så där kan vi behöva hjälp.

Väl vid kyrkan får eleverna se gamla hantverk utövas, genomgå ett husförhör. De får äta på trätallrikar som tillverkats av vår medlem Erik Hällgren.

Dagarna arrangeras av Landeryds Församling, Landeryds Hembygdsförening och Hjulsbroskolan.

Mångåriga dagböcker om vatten

Joakim Johansson

Stångån som rinner likt en mittlinje genom Landeryd är också en del av Kinda kanal. Inom Landeryd finns tre slusstationer längs kanalen: Hackefors, Hjulsbro och Slattefors. Fram till 1960-talet fanns även två öppningsbara broar med tillhörande brovaktstuga; en vid Spången och en vid Sundsbro.

Vid varje slusstation förde slussvakten en inbunden dagbok över "vattenobservationer" i slussen. Slussvakten antecknade hur vattenståndet var dag för dag. Detta gjordes från år 1871 till år 1939 då kanalbolaget gick i konkurs. Varje dag i 68 år i samma bok. Hackefors och Slattefors dagböcker finns bevarade, en privat och en i Linköpings statsarkiv. Vart Hjulsbros bok finns är okänt.

I Slattefors var första slussvakten Johan Karlsson med hustrun Karolina Matilda Nero. I den lilla slusstugan blev det snart allt trängre då barnaskaran växte och medan Johan traskade runt och öppnade slussportarna drömde han om landet i väster. När yngsta sonen Gustav Enok bara var tre månader utvandrade den åtta personer stora familjen till Amerika, året var 1880. Tjänsten som slussvakt övertogs av Anders Göran Johansson som kom från Vist.

I Hackefors var slussvakten Anders Wiktor Engström först. Han uppehöll tjänsten i 45 år, från 1871 till 1916 då han gick bort. Hans efterträdare blev Johansson som varit vakt i Slattefors och som då flyttade till Hackefors istället. Han skötte slussen i fyra år till han gick bort 1920.

Slussvakten Georg Wilhelm Fredriksson med hustrun Katarina Eleonora och sex barn skötte Hjulsbro sluss 1871 till 1917 då Fredriksson gick bort.

Du vet väl om att det går att låna böcker från Hembygdsföreningens eget bibliotek i Bogestad, vårt museum vid golfbanan.

Biblioteket hålles öppet av Ulla Larsson och Britt Albinsson alltid sista söndagen i varje månad, mellan kl: 10.00 - 12.00.

Nu närmast söndagen den 26 oktober 2003. Välkomna!

I Hackefors dagbok antecknade Engström de första åren också vilka båtar som lastade och lossade gods vid slussen. Det kunde se ut så här:
Godstrafik vid Hackefors 1885.

Maj 1. Lastat å Ång. "N:o 1 Björkfors" på resa fr. Björkfors till Norrköping

1 Byrå, 1 Säng med sängkläder, 1 Sittsoffa, 1 Skrifpulpet, 3 Bord, 2 Stolar, 1 Komod, 3 säckar med div. innehåll = 15 kg

Vattenobservationerna mättes vid den nedre tröskeln i slussen, det vill säga nedanför slussen och höjden (djupet) på vattnet angavs i fot. Det varierade vanligtvis mellan fem och åtta fots höjd. Den högsta vattenobservationen antecknades 1892 då följande skrevs: *Anm. Den 11 januari under isståkning i strömmen steg vattnet till 13 fots höjd på nedre tröskeln.*

Det var således drygt 3.86 meter djupt nedanför slussen istället för snittet på omkring 2 meter. (1 fot = 29,7 cm)

